

**Rozhovor se Zdeňkem Bonaventurou Boušem**

**Ladislav Hejdánek – Bonaventura Bouše**

Transcripts of this document:

[Rozhovor se Zdeňkem Bonaventurou Boušem](#)

k dokumentu existují tyto přepisy:

[Rozhovor se Zdeňkem Bonaventurou Boušem](#)

◆ diskuse, česky, vznik: 9. 1. 1975 ◆ poznámka: datace určena podle přepisu

◆ discussion, Czech, origin: 9. 1. 1975

## Rozhovor se Zdeňkem Bonaventurou Boušem [1975]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1\_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Vnitřní stavy nelze popisovat, jako kdyby byly vnější. Předmětně je třeba mluvit o něčem jiném a navodit přitom nepředmětně situaci duševní, zkrátka *subjektivní*. *Subjektivita* zvnějšku popisovaná je deformovaná, je velmi na závadu uměleckému dílu, uměleckému zpracování. Nehledě už k tomu, že ta *psychologie* je správně pochybná, je jednak vymyšlená, předstíraná, není skutečně odpozorovaná, a tím nepravdivá, působí velmi nepravdivě. Odtud také ona únavnost a nudnost psychologických partií. Už v té vnější struktuře byla ta chyba, kterou udělal v tom předcházejícím odstavci. Církev jakožto instituce se stále srovnává s poměrem církve k zemi. Vidíš tam tu chybu, když jsi četl tu koncepci té struktury církve, to je ta chyba. Ta paralela mezi státem a církví se mi zdá právě tím nesmírně zajímavá. Pro mě celá ta strnulá církev, ten ochromený život v církvi, a to už i v tom nejlepší smyslu, je jenom ideologie, jako každá jiná ideologie, která tu svou ideologii používá jako nástroj moci a ovládání člověka. Čili to si myslím, že je v nejkrajnějším rozporu právě s vírou, takovýto postoj a takovýto jednání. A subjektivně to dělá jenom prostě proto, poněvadž právě nemá víru, poněvadž se chce zajistit, nechce vůbec nic riskovat a chce se sám také za tu ideologii spolehnout a považuje za samospasitelnou tu ideologii. A toto je oficiální tedy, to je oficiální názor, oficiální prosazovaná základna právě v té institucionalizované církvi.

Neustále tlačí a tlačí a ty říkáš, že v té církvi jediné mohou najít víru. Já ji tam nevidím. Já tam vidím ty *dogmata*. Naopak vidím víru jenom tam, kde se ti lidé mají odvahu víceméně vzepřít této instituci. Jiný hlas: Jo, ale jaksí, v této instituci je možno legitimně se vzepřít jediné zevnitř. Jakmile se jí vzepřeš zvenčí, tak jsi vedle.

Hejdánek: To je právě to zvláštní, ale já pořád nevím, proč tomu tak je. Jakmile se jí vzepřeš zevnitř, tak jsi venku. Dokonce ne, ale je to tam, je to tam ještě něco jiného, když tě vyhodí a něco jiného, když člověk odejde sám. A dokonce zajímavé je, že čím je ta církev zpátečnicktější, čím je víc ideologizovaná a víc názorově blízká takovému Šperlovi, tak tím méně má odvahu někoho vyhodit. Ona se bojí sama proti těm kacířům, ve středověku, kdy měla světce a kdy měla mystiky, tak se nebála zakročit proti kacířům. Zatímco teď, když už potřebuje ty pochopy, teď potřebuje jenom ty pochopy. Teď, rozumíte, ona ty pochopy tam potřebovala také, poněvadž to měla ten meč, měla to vnější zdání, že jo. Ale rozhodla. Nicméně ona to rozhodla, ale dneska pomlouvá a přihrává těm pochopům, jo? Ona je přetransformovaná.

Dneska, já si uvědomuji, jaká to byla obrovská věta od toho Vaníčka, od toho generálního vikáře čím dál tím víc, to slovo o mně, že v současné situaci se zdá být výhodou i u nás být ze strany církve napadán. Oni čekali, až já budu dát souhlas. Oni, přestože se mě příšerně rozčilovali, že mě považovali za kacíře a za člověka v církvi škodlivého, tak neměli odvahu mě vzít, tak jak jim třeba řekněme navrhoval Jirka Holub, neměli odvahu mě vzít ani *jurisdikci* v určitém případě. Oni třeba řekněme tu společnou zpověď mohli klidně zatrhnout, kdyby mě nevzali pro ten případ *jurisdikci*. A to oni neměli odvahu, oni čekali na to odsvětsko. Čím je takhle ta církev oficiálně spratkovatější, tak tím se víc bojí kohokoliv vyhodit. Ale ona to poradí, že jo? To už se stalo, že poradí, nejlepší byste udělal, nebo nejlepší by si byla udělala, kdybys vystoupila z církve v zájmu církve. To ona poradí. Ale nevyhodí tě. Když neodejdeš, tak to jde dál. To je tedy zajímavé, že takhle nějaké té poslední zrady, té nejposlednější, jakoby nebyla schopná.

Jiný hlas: Schopná jako ne mocná, že schopná je všeho. Ale prostě nemůže to udělat, nebo já nevím, jestli to nemůže udělat, ale prostě vypadá to, že to nedělá. Teď by to mohla udělat, to máš jako s Küngem, prosím tě, jako se zachovala ta kurie s Küngem, ta že. Já si nedovedu představit, že by třeba řekněme v minulém století, jak by to dopadlo s teologem v minulém století, řekněme za Pia IX., po prvním Vatikánu, vzal v pochybnost *infallibilitu* papežskou. To by byla okamžitě *suspenze*, *exkomunikace* a bylo by to vyvěšeno na dveřích kostela, že se ho odkazuje z církve, z církevního lůna a z lásky, a teď nic. Teď nic, už jsou to už čtyři roky od té doby, co *O neomylnosti* vyšlo, Küngův zlom, že jo. A on nejen vůbec o nějakou

*suspenzi* nebo o nějakou *exkomunikaci* nejde, jde jenom o to, jestli člověk tohoto názoru ještě může přednášet na ortodoxní katolické fakultě. To jsou čtyři roky a přednáší tam.

Jiný hlas: Takže tohleto je pozoruhodné a pro mě je to taky srozumitelné, aspoň si to nedovedu nějak [nesrozumitelné].

Hejdánek: Ale to zase mám dojem, že je ještě zas něco jiného, že je to taková vnitřní neschopnost nebo nedomyšlenost dotáhnout věci do konce nebo tak, ale mně jde ještě zas o něco jiného. Přece jenom v té sebevíc zkorumpované církvi je tady pohromadě jakási *integrita* nebo povědomí *integrity* několikero druhu. Jednak *integrita*, třeba jenom v povědomí, že *integrita* křesťanského života v celku, ne jednoho nebo druhého jako příkladného jednání.

Za druhé, že tady je povědomí *integrity* dějinné, jakési *solidarity* s těmi, co předcházejí a co budou následovat. Jakési takové povědomí *integrity* nejenom individuálního života křesťanského, ale takového společného života, společenství, kam patří všechny sociální struktury. A to, že se tohle vždycky řešilo různým způsobem a že to není naprosto vyjasněno, ale že to nějak pořád je živá věc. A tohleto všechno, co je možno získat tím, že si člověk sáhne k těm starým otcům a sáhne si k teologům středověkým a sáhne si k teologům současným, a vždycky to někde nějak přece... Rozumíš, tohleto je něco, co nelze mimo církev nějak pohromadě vůbec registrovat nebo se k tomu ani dostat, nedá se k tomu domáknout mimo.

Ano? Že tedy po téhle stránce jaksi opravdu je toho víc a je to celejší, celkovější, integrovanější. A když je to zkorumpované, tak i ta korupce, ta korumpovanost nějak svědčí o tom, jak by to mělo být nekorumpované. Tohle nějak pořád tam je. Čili já bych držel, že ta víra jaksi maximálně je přítomna právě v církvi a ne mimo církev. Že v nějakých jednotlivých rysech, že tedy skutečně ty nevěstky a publikáni předcházejí a tak dále, to je pravda, ale to je pravda jaksi taková morální. To není žádná zásluha být v církvi, není to žádná přednost nebo prostě nemůžu se tím ohánět, nemůžu se na to spoléhat. Ale konec konců teda víra není mimo tu církev, skutečně není mimo tu církev, tuhle institucionální církev nebo tyto instituce církevní.

Tedy věčná pravda je, není nic jiného. Pravda je, že ta korupce v tom nejvlastnějším slova smyslu, že ta pokaženost, řekněme, je skutečně nějakým zcela zřejmým negativním svědectvím. To asi v jiné instituci by nebylo. Je to strašně absurdní. Je na první pohled absurdní. Kdo chce vidět, že jde o korupci, tak okamžitě to vidí. Ono to není možné nějak skrýt nebo omluvit žádným způsobem. Je to zjevné. Jakmile začne ta korupce kdekoliv, tak vždycky je to nějak zjevné. To je fakt. Čili je to vždycky svědectví o pravdě, negativně, ale je to svědectví.

Jiný hlas: Dříve nebo později se to prolákne.

Hejdánek: Strašně brzy. V podstatě okamžitě. Nikoliv dříve nebo později, to je jasné. Jako že se to prolákne i v povědomí všech, v celkovém. Nejenom že někdo to ví, někdo samozřejmě...

Jiný hlas: A jakmile je to konfrontováno s evangeliem, jakmile je to konfrontováno s Kristem, tak je to okamžitě jasné. Tak je okamžitě vidět, že to tam nepatří. Toto dříve nebo později konfrontováno být musí, protože to je *esence* církve, ona bez toho být nemůže. Ona musí nakonec, i když to okecává a všelijak to ohlazuje a ulamuje hroty, tak všechny hroty nemůže ulamovat. A nakonec vždycky dojde k tomu, že je konfrontována ta praxe s tím evangeliem, ke kterému je vázána.

Hejdánek: No, takže já tohleto jsem říkal proto, že ty pochybnosti, jestli ta *premisa* je v pořádku, já myslím, že je, že opravdu v té církvi nějak je tam přítomno něco, co je podstatně svázáno s tou vírou. Někakým způsobem. Nemyslím tak, že ta víra tam prostě je, ale ta víra se ukazuje nějak zvlášť výrazně v tom kontrastním poli té církve sebevíc zkorumpované. I to popření víry je tady zřejmé. Jinak mimo církev, když je víra popírána, tak to není zřejmé, může být zaměňováno za iluzi a tak dál, kdežto tady to popření je naprosto zřejmé.

Jiný hlas: Také to, že všude jinde je možno to udělat omylem, kdežto tady to nemůže být omylem.

Hejdánek: Ano, ano.

Jiný hlas: Tady je to vždycky zrada. Kontrast je tam takový, že to nelze směšovat. A teď ale...

Hejdánek: Připustíme-li, že tedy to tak je – on teď už to připouští – tak potom...

Jiný hlas: jak to, že je možno, to mě nejvíce také zaráželo na tom textu, že se tam zdálo, že sice připouštíme, nebo já připouštím, že to je všelijak hrozné, jak vždycky Souček říkal, to všelijak odporné, to všelijak smrdí a hříšné.

Hejdánek: Ano, ano, to je v tom textu.

Jiný hlas: Ale že nakonec přece jenom to je to místo, kde máme být. A tohle mě na tom tak moc zaráželo. Já to mínil původně jako takovou docela nástrojovou záležitost, abychom si nemysleli, že se něco vyřeší tím, že to všechno necháme za zády a začneme znova. To prostě nejde. To jsem tam chtěl říct, a také to tam určuji. Jenomže ten celkový dojem je takový, že vlastně to tak trošku lilo hovna do uší lidem, kteří byli v rozpacích, jestli vůbec ještě směji v té církvi dál být. Jako by směli dál. To je tedy ta chyba. Okamžitě jsem si uvědomil, jak je to šíleně zneužitelné. Jak okamžitě se to lehce malinko pohne a už je to argumentem, proč si co omlouvat, proč co zanedbávat, nedbat toho, proč to nebrat plně vážně. Říkat sice na jedné straně, ale to hlavní je... Ne, už vidím, jak se to čte, tak jsem si uvědomil. Když jsem to ještě sám přepisoval, tak ne, to ještě bylo moc brzo. Ale teď, když jsem to četl po té delší době, tak jsem viděl, jak tohle tam je chyba. Tam musí být ještě něco, co prohloubí a vyostří ty vnitřní ostny, co každý upřímný křesťan dneska musí mít. Toto neuspokojené a neuspokojitelné svědomí, které se mu ozývá všude tam, kde se volky nevolky stává účastníkem té šaškárny, jak Igor říká, že jsme tam za bláznů v rámci církve. To tam úplně chybí. To se odbude tím, že sice jsou ty skandály, a tím se to odbude. Přičemž důsledek přece musí být jiný. Tam musí být dovedeno něco do důsledku. Jestliže je pravda, že v tomhle binci, v téhle peleši ta víra žije, že nějakým způsobem nežije v lidech, ale prostě je živá a oslovuje a volá, no tak copak logický závěr není, že tu peleš lotrovskou je třeba nějak vymést?

Jestliže jednou chci vzít vážně – to tam mělo být také řečeno, ovšem ono to sice vyleze – chci vzít vážně, že víra je životní orientace, na kterou je třeba se spolehnout, celý život tomu podřídit. A jestliže беру vážně, že ta špína v té církvi je hrozná, no tak přece to musí mít nějaký praktický závěr. A tam je řečeno jenom to, že nevíme jak dál a že tedy jediná negativně a tak dále. To je... já nevím, jestli je možno se z toho takhle vyhat. Ale co víc? Co můžeš říct dál? Co koneckonců dělají takové ti direktivní? Co dělají takové lidé jako třeba řekněme ti dřívější? Vždyť to je v podstatě jako s tou negativní radiací.

Hejdánek: No, no.

Jiný hlas: Oni ještě mnohem lépe a mnohem bystřeji dovedou říct, že co stojí proti pravdě, lži, prohnulost a perspektivy.

Hejdánek: Jistě. Není to vždycky tak jenom. Je to obojí. Právě tahle maličkost, že třeba řekněme o tom, komu se odpouští a neodpouští, tak to obrovské samozřejmé přijetí těch zamlžených interpretací a tak dál, tak to tady je. To zase nelze říct, že by to bylo bez naší viny, že přijímáme úplně spontánně ošiditelná... jsme přijímali spontánně určité závěry, určité interpretace naprosto mylné a falešné. Je to ohromně pohodlné pořídit si třeba teď tu církev jako hradbu, která nás zajišťuje a vlastně odvádí od víry. Já myslím, že většina těch věřících našich je nakloněna k tomu, aby toho faráře nebo toho biskupa respektovala, poněvadž to je pohodlnější.

Jiný hlas: No dost. To je pravda. Většina věřících je nakloněna si navodit jakousi vnitřní jistotu, že jsou to křesťané a že žijou život víry, což je právě nedostatek víry. Nevědí, co to vůbec je. To je fakt, že takový ty zvláštní zájmy nebo potřeby a komplexy a nevím co všechno, se v té církvi budují do jakéhosi křesťanského hávu, který s tím nemá nic společného.

Hejdánek: A když se vyskytne situace určitého typu a vyskytne se reprezentant, který to vede směrem, který odpovídá těmhle komplexům a potřebám a zájmům, tak najednou se vytvoří jakási taková většina v té církvi, která absolutně nemá nic společného s čímkoliv, co se skutečné církve nebo skutečného křesťanství, skutečné víry týče. To je pravda. Ale já bych nevěřil tomu... Jistě je rozdíl v té odpovědnosti. Ti malí křesťané si hlídají ty své drobné zájmy a tak nějak to upatlaří, aby jim to vyšlo v křesťanství, ale nedávají tomu takový ten obecný charakter, nedávají tomu ráz jakéhosi programu nebo celistvé linie. Kdežto ten Skarvan tomu dává tuhle takovou vznešenou podobu takové teologické linie. To je velký rozdíl nepochybně, poněvadž tamti to uplácají tak, jak to jde, a on je falešný prorok. On je falešný prorok.

Kdežto oni jsou jenom takoví ti, co se smýknou pod každým zeleným.

Jiný hlas: Ano. To je to, co je psáno, že jsou taky neschopní čistě.

Hejdánek: Taky neschopní, ale to není jenom to. Neschopní můžou být, natolik je každý schopný, aby ohrnul pysk a řekl: tak tohle mi smrdí, tady s tím nechci mít nic společného. Na to je každý schopný dost. To není otázka schopnosti, to je otázka jakési citlivosti svědomí. To ani nemá s IQ co dělat moc, aspoň do jisté míry. Člověk prostý, neškolený, se tím nechá obalamutit, jedině když se chce nechat obalamutit, když je tomu nakloněn z nějakých důvodů, když to odpovídá jeho situaci, jak on si zjednodušuje svou situaci ve svém životě. Když to odpovídá tomu, tak on je tomu nakloněn.

Jiný hlas: Ono to má něco společného s tou autovinií, to je totiž totéž.

Hejdánek: Jistě. Takže odmazat úplně ty lidi jako chudáčky... My víme, i když takhle mluvíme, jako bychom byli mimo, jakých věcí jsme nejenom svědky, ale věci účastní v nejrůznějších zaměřeních a aktivitách.

Jiný hlas: Já jsem zase dost přemýšlel o tom místě, kde byl zdůrazněn ten zásadně negativní postoj ke všemu, co se v církvi zjeví jako protikřesťanské. Když už člověk má takový zafixovaný radikální postoj, tak si potom toho dojmů, který to může dělat u člověka, který ten postoj nemá, tak si toho nevšimne. Mně se zdálo, že to tam bylo zdůrazněno dost důkladně.

Hejdánek: I když ta otázka, jak je možná společnost, která má titul nejenom antikristovské, ale dokonce zločinecké, jak je možné nějakým způsobem ztotožnit nebo označit jako církev, tak to mně pořád nebylo jasné, ale protože církev k tomu má být svědectvím. A když nesvědčí, tak naopak, když poškozují. Ale právě to, co jsme zmiňovali, že vlastně toto je také svědectví, tato strašná zrada. A to je vlastně zřejmé a křičící. Tak to mně něco napovědělo.

Přičemž já rozumím, já cítím, že přes to všechno, že se mě mnohokrát dotkla pokušení, já jsem se chtěl prostě vykašlat na tuto instituci a rozejít se s ní nějakým způsobem. Tak nevím, ale právě já nevím, jestli jsem nějak pod vlivem té církevní výchovy, rozumíš? A jestli jde o nějaký komplex, prostě rozumíš? Což možná je, že člověk má takovou, že mu byla vštěpována taková hrůza před tímhle rozchodem jako před něčím fatálním, jako před něčím, co ho tedy prostě spásu ohrožujícím, nebo co tedy, víš? Víím, že nějak ne, že bych toho nebyl schopen, ale zdá se, že se to pořád pohybuje v takové oblasti jakési pociťovanosti, takové pociťovosti jenom. Že by to byla obrovská chyba, rozumíš, že by se tady něco zmařilo, kdybych to udělal. Ale ten důvod tady nebyl a víš, já jsem tenkrát mluvil s panem Herpstem, jestli si vzpomínáš. Já mu říkal: Prosím vás, bratře, proč já se na toho biskupa tak strašně rozčiluju? Co já s ním mám společného? On dělá vlastně, my nevyznáváme ani jednoho Ježíše Krista. Vždyť ten Ježíš Kristus toho biskupa, ten monofyzitický Ježíš Kristus, je něco docela jiného než ten *anthrópos* Iésús Kristos, kterého vyznávám já. Vždyť my nemáme ani, když bychom třeba řekněme komunikovali při večeři Páně, tak každý to myslí docela jinak, ten úkon. A proč se tak rozčilovat? No a pan Herpst řekl: To je psychologická závislost. A mně se nezdá, že je to pravda, víš? Přesto všechno se mně to nezdá.

Protože víš, kdybych byl zase tak strašně zakomplexovaný, to se mně přece jenom nezdá. Spíš je to takové, že člověk bez některých symbolů své víry nemohl být, třeba řekněme zrovna bez té večeře Páně, řekněme. Rozumíš? Bez shromáždění a tak dál. Jako by bez toho nějak nemohl být, ale proč bez toho nemůžeš být? Proč si nemůžeš život představit bez toho? Řekněme i ten život víry nějak, když to k víře nepatří, že je to jenom prostě symbol té víry.

Jiný hlas: Na symbol přece není něco, bez čeho by se... No to je, já nevím teda, ono to patří k víře, to není jenom symbol, to je to, v čem se realizuje víra nebo upevňuje víry. Ovšem dochází...

A jak to patří k víře? Jak to, že to není jenom symbol?

Hejdánek: No, protože víru... teď tě trošku rozumíš, popichuju, ale nerad bych...

Jiný hlas: To jsme tam o tom taky hovořili. Víru nemůže člověk žít sám. A protože tak strašně potřebuje nejenom kvůli víře, ale také kvůli sobě, člověk vůbec nemůže žít sám. A potřebuje strašně lidi kolem, tak je nakloněn se identifikovat, kus toho okolí si identifikovat s něčím pravým, i když to pravé není. A dochází k té záměně, že prostě možná, že toto je taky psychologické. Ono něco v psychologii na tom

může být, to není jenom otázka nějaké indoktrinace nebo nějakého zakomplexování, nebo já nevím čeho. Ale psychologie patří k člověku prostě.

Třeba určitý typ charakterový, typ dítěte může být neobyčejně závislý na rodičích. A čím ti rodiče s ním zacházejí hůř, čím ostřeji, čím jsou na něj víc zlí, přísní, nelidští takřka, tak tím závislejší to dítě je. Takoví tupci jsou. Prostě někdo se vzepře a někdo to internalizuje nějak jako svou vinu, ten tlak vnější. Ostatně Weigel to takhle vysvětlil politicky vysloveně. Když je vnější tlak příliš silný, ten teror je příliš silný, tak člověk se mu jako uvnitř otevře a začne mu vycházet sám vstříc.

Hejdánek: Něco o tom taky má Kafka v tom *Dopisu otci* a taky...

Jiný hlas: Takže ono může člověku imponovat... to jsem chtěl říct, že to je strašně komplikované.

Hejdánek: Ano, já vím.

Jiný hlas: A člověku může imponovat ta církev, protože to je přece jenom taková, jako něco to je, že člověk není tak sám, samičký, že není vydán všanc tomu cizímu světu a teď nějak přijde do toho kostela. Jako já jsem si to uvědomil, třeba když jsem léta nechodil do kostela, když jsem patřil ještě na Vinohrady, protože jsem nesnášel faráře. A jinam jsem nechodil. Skutečně jsem dlouho, až potom po letech, mě lektor přitáhl do nějaké komise. Párkrát jsem tam byl, ale pak jsem s těmi věřícími odešel do Hořovic. Až tam, to bylo k nedýchání pro mě.

Takže když říkám, že člověk nemůže být sám a že nemůže být bez těch druhých, tak o mně tohle platí míň než o průměru. Já až skandálně dovedu být sám. I když pravda je, že poslední dobou také ne, například teď jsem najednou začal psát dopisy, což léta u mě nebylo možné. Už to také není ono. Ale kdysi jsem moc dovedl být sám. Ale přesto, když jsem se vrátil z Ruzyně, tak ta vnitřní radost, když jsem přišel do těch Hořovic, to jsem patnáct dvacet let nezažil. To opravdu bylo cosi, vůbec jsem neviděl stíny a nic.

Hejdánek: To je otázka, jestli tohle má něco společného s církví.

Jiný hlas: No jistě, jistě. To jsou ti lidé. Ale právě to, že to člověk potřebuje, že potřebuje, aby ho někdo uznával a aby se na něj někdo obracel s otázkou nebo s žádostí, že ho ti druzí potřebují, že se cítí užitečný a tak dále – tohle člověk v církvi najde. Ale velmi často má pak tendenci to splést dohromady, zamotat tuhle záležitost, která je obecně lidská, s posuzováním své situace v církvi.

Takže třeba to, že jsem kolikrát nadával, že tady na Vinohradech, když se vyskytl matematik, tak ho udělali pokladníkem. Není vůbec pamatováno na to, aby člověk, který je odborníkem na něco, byl v církvi užít jako odborník. Nýbrž tam jsou si najednou všichni rovni před Bohem, a tudíž matematik nematematik. Jen se uzná, že asi umí počítat, tak aby dělal pokladníka. Taková ta zoufalá blbost, kdy jsou pověřování výukou dětí v nedělní škole lidí, kteří se na to absolutně nehodí.

--- (s2\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...citově i pravděpodobně jinak nehlouběji, neopravdověji, rozumněji, nejpoctivěji a tak. Protože myslím, že nikde jinde se to tak výrazně a tak citově angažovaně neprožije, jako právě v okamžiku stolování při večeři Páně. Tak proto ji pořád obhajuju. K tomu, že právě tuhle věc, tu jsem neměl nějak zafixovanou, ale ono lidské společenství – a víš, že ta moje *eucharistická* theologie je skutečně tedy *eklesiologická*, má výrazné rysy *eklesiologické*, totiž je základně *eklesiologická*. Že už v tom nevidím nějaké takové ty pietistické osobní vztahy, Pán Ježíš a já především, anebo vůbec už ne. Tak proto toho... Ale proč třeba řekněme, já bych pocítoval, třeba řekněme, když jsem přemýšlel o tom, co s tou církví už a proč vlastně ještě se cítit být členem a tak.

Tak to je taky jedna z věcí, kterou bych taky obrovsky postrádal. A tak jak to patří k víře, že ji nesmím žít jako soukromou? Že ji nemůžu žít jako soukromou. Že ji tak strašně postrádám... Jak to patří k víře? Že víš, tam se nějak ta církev celá shodne, v té participaci na té *eucharistii*, v té instituci, že i právě v té své sociální stránce, jako společenství, jako korpusu, se nějak tak tam vybuduje. No, proč by to člověk strašně postrádal? Jak to patří k víře?

To, že nemůžu žít víru sám, to je zřejmé, protože jsem *animal sociale*, že jo, jsem prostě člověk, člen lidstva. A to k víře patří, to právě není pravda.

Hejdánek: To právě není pravda. To, že jsem *animal sociale*, to je důvod nebo příčina pro to, proč nemůžu

žít sám. Ale proč nemůžu věřit sám?

Jiný hlas: Vybírat něco, co je nezbytně životní.

Hejdánek: Jenomže...

Jiný hlas: Čili když nemůžu žít sám, tak taky nemůžu věřit sám. To myslíš, že je logické?

Hejdánek: Není to pravda. Například nemůžeš žít sám, ale dýchat musíš sám. Nikdo za tebe dýchat nemůže. Přitom dýchání je životní, životní funkce.

Jiný hlas: No jo, ale to je cosi ještě biologického. Ale dobře, no tak už to stačí, no tak když je to argumentace, tak je čistě biologická, že nemůžeme žít sami. Prostě to ještě není ten vlastní důvod, proč nemůže být soukromá nebo individuální. No, a ty důvody jsou?

Hejdánek: Právě to ještě nejsou ty vlastní důvody, proč nemůže být soukromá nebo individuální.

Jiný hlas: A ty důvody jsou? V čem ta víra nemůže být čistě individuální, čistě osobní? Ano, ano. Ba dokonce ani jiná být nemůže, poněvadž všechno ostatní je nános a orchestrace. Ano.

A no, to by tedy bylo potřeba, já nevím, já to zkusím, jo? To jsme se dostali k té základní otázce, k té otázce coby po církvi, po té nutné věci, potřebnosti a tak dále. Potom v druhé řadě je ještě k tomu potřeba, aby byla institucionálně vyjádřená, aby se projevovala v té církevní formě, jako třeba řekněme na té večeři Páně, v té lokální slavnosti a tak dál, to už je vlastně další otázka. Ale ta zcela základní otázka je tato: Proč víru nemůžu žít sám, třebaže ji sám reflektuji?

Hejdánek: No, tady snad by bylo potřeba tedy sáhnout k tomu, co to je víra nejdřív. Na tom by se to muselo ukázat. Že tedy jestliže to je nakloněnost k činu třeba, nebo ještě lépe, jestliže je to přivrácenost a otevřenost vůči tomu, co přichází, tak je to něco, co je okamžitě suspendováno nebo znehodnoceno tím, že je to vztaženo jenom ke mně.

Jiný hlas: Ano, jasně, ano, to stačí. Ano, to je podstatné. To je takový bod naděje. Naděje, která je jenom nadějí pro mě, není vlastně žádnou nadějí. Jasně, už nebudu až tak ztracen. To myslím tedy naprosto jako zřejmé, že je možné si to takto uvědomit. To je tím, že se o tom nemluví. Mně to nenapadlo nikdy dřív na mysl. Přitom se to ukazuje jako naprosto jasné. Zaplaťpánbůh.

Přitom ten samotný pojem víry to stejně máš zabudované, v tom víš, že to tam je, taková ta směšnost, že by se to nějak vyloučilo. Protože tím popřeš víru jako takovou. A v tom všem tedy to je to, že my jsme furt ještě zajatci té ideologie, že i když už tedy když mluvíme o víře, tak mluvíme správně, tak ty konotace jsou ještě pořád nesprávné. V téhle souvislosti například: proč nemůžu být... Ta otázka vlastně je založena na tom, že furt ještě, i když jsme to na jedné rovině už odsunuli na jinou rovinu, tak ještě podvědomě víra je výkon individuální, jakýsi akt víry volní.

A k čemu potřebuju církev? Ten celý obraz si člověk udělá hned, že to je navzdory všemu, bez těch ostatních, tam, kde jsem já opuštěný. Všechno jsem nechal za sebou. Sám se svou vírou, se čistým svědomím. Ještě k tomu taky ten pavlovský posun k tomu objektu víry, Ježíše Krista a tak dále. Ano, to už je věc, to je ten poměr u Ježíše Krista, přičemž víme, že víra sama není víra v Ježíše Krista. Tak tohle všechno bylo, a teď to zkusme říct proč.

Jiný hlas: No, je to ta církevní výchova, ne?

Hejdánek: No jistě, no jistě. To je ta církevní výchova, to jsou pořád ty brejle na očích. No a jediná cesta je tohle podrobit trošku vědeckému zkoumání nebo něčemu takovému, co to vlastně všechno je.

Jiný hlas: No a když to už víš, když to v audio [nesrozumitelné]...

Hejdánek: Ano, výborně, výborně. Podívej se, ty to už víš, ty to už takhle dokážeš říct, to je strašně důležité. Tak co s tím teďka? Protože já bych přesně zachoval tento text. Co s tím budeme dělat dál? No, ano, rozumíš, takže tohle řekneme v kapitole číslo dvě. Té, která by byla spíš k tomu, co byl ten první, a tak dále. Koneckonců tam se to s tou v uvozovkách vědou jen tak popichovalo občas a právě v tomto kontextu. Tak víš co? A potom, ale potom bych byl pro to, aby to zůstalo v tom prvním, protože tam je řečeno i několik velmi dobrých věcí, mně hluboce ulehčilo to, co ho potěšilo. A nemyslím si, že ho to těšilo v tom smyslu, v jakém mnoho lidí, když to četli, ale myslím si, že to těšilo v tom smyslu, jak jsi to myslel ty, že by to potěšovalo i tebe, si myslím. Potěšuje to tak, jako to potěšilo mě, tak řekněme tenkrát.

A víš, že já se nepotěšuju, to koneckonců víš z toho dneška taky. Nepotřebuju být potěšen v tom směru, o jakém se tady mluví, to prostě nepotřebuju. Kdybych věděl, že mi jde o takové potěšovací, tak já bych ho našel. Ano, ale právě proto, že těch potěšovadel je tolik a že ty koleje jsou tak hluboce vyjeté, tak i ten, kdo nechce, tak do nich vklouzne.

No a já si to takhle čtu a vidím ty lidi, kteří to četli, tak to jsou lidé, kteří chodí výjimečně do kostela nebo už nemůžou chodit do kostela například. A tím, že to přečetli, tak nezačnou chodit do kostela víc. Já bych se obával vůbec ne...

Jiný hlas: Obávej se, obávej se. Ne o to teda. Obávej se a přitom, přitom se zrovna tak jako já, věž, že je v tom něco obrovsky rozporného, kdyby se rozřešil celý.

Hejdánek: Rozumíš? Něco neodpuštělně rozporného, kdyby se rozřešil celý.

Jiný hlas: Třeba že už do kostela nemůžou chodit, no ne?

Hejdánek: No, a to jsou zase dvě věci, rozumíš. No, ale v uvozovkách nostalgie, když už teďka mluvím o tvém textu úplně špatně, tak řekněme *nostalgia* po té četbě těch lidí, to není taková nostalgie po takové nějaké krásné minulé věci, rozumíš, která mně chybí, ale na kterou si rád vzpomenu. To je prostě neukojený hlad po něčem, co se mi odpírá. A pokud to tady je, tak je tady ten vztah k církvi. No takhle to všechno je. Já strašně nerad mám pnutí a rozpory mezi lidmi. A jsem strašně nešťastný nebo nerad jdu do situace, kde vím, že dojde k rozporům a střetnutí názorů a tak dále.

Jiný hlas: Ale přitom od malička se hádám jako pes s lidmi.

Hejdánek: No jasně, že to tě nenechá v klidu. No dobře, ale jenom tím ti chci říct, že ta nostalgie, aspoň tedy v mém případě, ne ta nostalgie takzvaná, není po něčem starém. Ta nostalgie se může týkat taky něčeho, co potřebuju teď, ne co vím, že už teď nemůžu, že to teď není a já už vůbec ne a tak dále, ale co teď potřebuju a nemám. Ta věc, kdy se prostě shromáždění postaví a modlí se Otčenáš, prostě mě vždycky znovu a znovu strhává, i když mi rozum říká neblbni, vždyť ti lidé si myslí něco úplně jiného. Protože mě to strhává a mně to chybí, když to nemám, tak já tam skoro z tohoto důvodu mám chuť nejít, protože si tady vlastně ukojím jakési své potřeby, já potřebuju se s někým takhle sejít v takové jednomyslnosti, strašně mi to chybí.

A pouze tam, kde jsem takřikajíc ve svém vlastním, kde jsem na své odborné rovině, tak tam už jsem si navykl, že skoro mě vadí, když se s někým příliš shodnu. Už hledám, v čem se přece jenom ještě lišíme, je mi to podezřelé. Tam jsem si navykl na něco opačného, což mně v oné zase a mnohokrát třeba v etice mně to... Jack mně to říká, že jsem strašnej, že jakmile se někde v něčem vrátne, že to vypadá, že se pánbůhví shodnem, už začnu dorejpávat a tak dále. A já skutečně jsem vždycky dorejpal. A přitom tato potřeba ve mně furt je. A já jenom proto, že jsem takový nedůvěřivý vůči tomu, že je to taková náhrada... Já něco potřebuju, co je skutečně životně nutné, a já to jaksi klamu, ten žaludek klamu takovými náhražkami, jako je toto společné modlení Otčenáš. Pač to vlastní, to není ono. Já bych si přál asi něco jiného. Tohle je jenom taková...

Jiný hlas: To je právě otázka, jestli to je jenom náhražka.

Hejdánek: No koneckonců, víš... No dobře, no, ale fakt je, že je to velmi pofidérní každopádně. Stejně tak pofidérní jako to, o čem jsme mluvili, a já ještě jsem ti říkal, že v té společné modlitbě muslimů a křesťanů v nějakém tom Assisi nebo kde to bylo, tam to bylo taky pofidérní. To jsme o tom mluvili, sejdou se, modlí se k jednomu Bohu, ale každý jinak. No, to je zase něco jiného. To je jiná rovina. Teď se mluví o té církvi, o účasti na bohoslužbách s grázlem. A to máš jako s těmi opočenskými v těch husech.

Něco jiného je, kdyby ten opočenský tam byl v těch husech, tak jako tam bych byl já, tak neodmítám s ním komunikovat. Něco jiného je být tam s ním a něco jiného je, když on ti tu svátost dává. On tam tu církev reprezentuje nebo se domnívá, že ji reprezentuje, církev jako instituci. Tím, že tam seš pod tím kazatelem, tak vlastně uznáváš, nejenom uznáváš, ale tím ho potvrzuješ. Fakticky svou přítomností potvrzuješ, že církev může být taková, jak oni vyjadřují. Poněvadž on tam nemluví jenom za sebe, ale za církev. A já tím potvrzuju, že jsem spokojen s církví tak, jak je vyjádřena tímto kazatelem. No a to teda ne, víš. To je velký rozdíl, to je obrovský rozdíl. Proto říkám, že ta společná modlitba Otčenáš je něco jiného,



přece jen.

Jiný hlas: Je, určitě je. Ale přece jen zase je pravda, že člověk do toho si vkládá něco takového *allzumenschlich* vždycky ze svého, že to potřebuje... Jako proč mně to chybí tolik, v tom není jenom ta čistá potřeba. Tam je taky taková ta...

Hejdánek: No, to už je všechno... je. To ovšem teda... a já neříkám, že je to špatně. Já neříkám, že je to v základě špatně.

Jiný hlas: Protože vždyť i Ježíš sám vzal na sebe tu podobu...

Hejdánek: Ne, nemyslím, že je to špatné, poněvadž to nemůžu vyloučit. To nikdy nemohu vyloučit.

Jenomže by to bylo špatné, kdyby k tomu nebylo potřeba nic víc. Anebo kdyby to byla ta jediná potřeba, což se domnívá, že u většiny věřících to tak je, bohužel.

Jiný hlas: Ono možná, že tohle je ještě příliš vznešené, než aby to byla ta jediná nebo hlavní potřeba, že tam jsou ještě některé horší. Lidi tam chodí, protože tam jsou respektováni, když jinde už respektování nejsou. To může vypadat pěkně, ale může to být i nešvar. To je prostě úplná obdoba toho, jako že bývalí kantoři a bývalí hospodští s tetičkami jako penzisti tady chodí a vedou spolu rozhovor čistě proto, že už jenom oni sobě navzájem jsou schopni vidět to, co kdysi byli. Zatímco u těch lidí, kteří jsou naprosto nuly, tak v té církvi najdou jakýsi základní respekt, že ještě jsou považováni za lidi. Což jinde už považování nejsou. To je to kladné na tom, ale současně je to kladné u té církve, a hodně. Je to něco, co sice nemusí být to nejhorší, ale může to nabýt forem, které jsou strašlivé.

Hejdánek: Církev pak má nebo si uvědomuje povinnost to respektovat. Ona si to neuvědomuje, že to respektovat musí, ale v hloubi si to uvědomuje jako povinnost. Jenže ta církev je vždycky nakloněna respektovat jen některé a ne u všech, že prostě jsou potom taková... [nesrozumitelné] vypatlat si tam boty, to jsou ty sympatie, tam by je vopatlali zase, vopatlali by se zase, a to by z toho udělali redakci. No podívej se, to znáš, to jsou tam v tom církevním v tom sboru. Tady jde o to, vědět, kde je to základní a kde je to vedlejší. Moje základní úvaha o tom je, že to je špatně, ale že se s tím musíme srovnat no a zase, totiž, to znamená to, co je děs. To je základ, který se posuzuje takhle, to je ta sázka. To se nebojím v této situaci, to je prostě takový upokojivý vliv. To je totiž ještě něco jiného, než o čem jsme mluvili u těch bohoslovců. Něco je jim nutno říct, protože jsou v situaci, kdy mají právo to čekat. Něco je jim nutno říct. Já je můžu zklamat.

Jiný hlas: No prosím tě.

Hejdánek: No ano, já je můžu zklamat v tom smyslu, že se to čeká ode mě, že k tomu něco řeknu. A protože nejsem schopen to říct, tak to z tebe tahám. V tomto smyslu, rozumíš? Jenomže uvaž, že možná ta situace tvoje a moje je trochu jiná. Ty to necítíš jako něco bezprostředně naléhavého, ale já to jako něco bezprostředně naléhavého cítím. Zrovna tak jako u těch bohoslovců. Tady se čeká, že se něco řekne. A tak se to řekne blbě, nebo se to řekne jednostranně, ale tady jde o to, aby se to neřeklo špatně v základním. Že to nebude svádět a zavádět. Tato tvá obava, aby to nezavádělo, to je obava, kterou naprosto respektuju a kterou cítím jako velmi oprávněnou a rozumím jí naprosto. Já jsem nevěděl, v čem vlastně tvé základní rozpaky spočívají, a to plně respektuju. Koneckonců vím, že by to tak nakonec mohlo být, že jsem si toho třeba dost nevšiml vzhledem k tomu, že mně to nebezpečí nenastává osobně. A že by to mohlo rozhodně nastávat u druhých, to je jasné.

Když tady někdo něco potřebuje a já vidím, že to potřebuje aktuálně, tak odložit věc a říct: „Já si to důkladně prostuduju,“ to je jako dost kruté.

Jiný hlas: No, tak to je právě ono. Já se bojím formulací, které jsou takového rázu, že jsou až příliš aktuální. To je možná jeden z důvodů, proč se kroutím. Já mám rád, když se to řekne trochu teoretičtěji, tak aby tam byly takové ty různé figle, kterými, kdyby něco nešlo, tak by se to ještě zachránilo. Jsem nervózní možná i z tohoto důvodu.

Hejdánek: Já ovšem chápu, proč ses lekl toho, že bys musel každou neděli kázat. To naprosto chápu.

Jiný hlas: No, to si představ situaci kazatele, který by měl text, nad kterým musí mluvit, a protože neměl možnost v tom týdnu ten text dostatečně prostudovat a proniknout k němu.

Hejdánek: Ale to není jenom proto, že by musel kázat každou neděli, ale protože je tu naléhavá potřeba kázat. Koneckonců v rozhlase by se taky někdy mělo kázat. Ty bys kázal taky v rozhlase?

Jiný hlas: To ne, ale u vážnějších textů, u textů, které jsou hodně obtížné, si myslím, že by to nestačilo.

Hejdánek: Víš, v čem je ten rozdíl mezi našimi postoji?

Jiný hlas: Já ještě řeknu ten rozdíl. Když ty jsi kázal, tak to, co jsi řekl, bylo zapsáno a kolovalo.

Hejdánek: No, bohužel.

Jiný hlas: Většinou to, co se řekne, je z toho takový odvážný moment a je to pryč. A tady to prostě dělají až do konce. Z toho člověk taky nebývá rád.

Hejdánek: Samozřejmě že nebývá rád, protože může něco jiného znamenat mluvené slovo a něco jiného je potom ten záznam. Tam potom nastoupí do popředí, zvláště máš-li ho jako text před sebou. Tak jsem to říkal s těmi Vánoce. Pouštěl jsem si záznam a teď jsem se u toho cítil jako prase. Ty si myslíš, že v rozhlase si pouštějí své věci ti lidi? Tak to je přesně ten kazatelský úděl, který člověka stále doprovází a kritizuje. Inu, já vím, že to tak říkají s poklesem, rozumíš, ale mně to nějakým způsobem přece jenom nebylo zcela nemilé, teda nebylo zcela proti mysli. Víš, abych teda byl poctivý, já myslím, tedy *Hegel* vykázal tyhle ty fakulty, mně se hrozně líbí, ony jsou tak obrovsky blbý. No, že jsou krásně blbý.

Jiný hlas: V další části pořadu *Klenotnice hudby a slova* jsou verše *George Gordona Byrona* v překladu Hany Žantovské v režii Rudolfa Tesáčka. Rudolf Tesáček, historicky první, teoreticky i víceméně zvlášť. Čím je to umění té hry, umění vyhledávat jména, která darovala autorovi takovou krásu, spletenou s vlasy jeho a poslala ho na [nesrozumitelné]. To je tuše předvědecká. Ó, kde jsi, věku, v sobě spjatý, k sobě spěj, vnějším poutem objímáte, lež, přísahy a sliby, které se v lásce tolik líbí. My pevnost si tu dokázali, pas ani klep ji nepovalí. Tak k čemu tedy naléhání a žárlení a vyčítání těch hloupých slz a vzdechů tvých. Řekni mi, láska romantická, proč tou měrou bys měla plakat, milence do zahrady lákat a připravovat mu tak zkázu, nechat ho tam stát do mrazu pod stromy bez lístků v sadě, jen když to bude na zahradě. Že ty jsi, jak se čekat dalo, co *Shakespearovo* pero psalo, vyznání *Julie* vlnadné té schůzkám oblíbené straně. Už moderní, kdo s múzou vlád, měl ke krbu je přestěhovat. Kdyby byl *Shakespeare* na Vánoce vzpomněl na naše britské noci, byl by měl jistě slitování a změnil scénu pro vyznání. Itálii nic nenamítám, jsou zkrátka jiné podmínky tam. Však naše neurvalé klima, v němž i tvoje láska hlavu dřímá. To marná situace, pane, dej vale na poděkování, dovol, ať tě vidět mohu, až vyjde slunce přes oblohu. A jestliže to mermomocí už musí být o půlnoci, líp bude pro tebe i pro mě, milovat se ve tvém domě, než v stínu vánic *Arkadie*, kde prosím tě nic nežije. Jen zklamané má vášeň vize, odsud mě na mráz po zásluze, pak zanechám ty špatné vtipy a [nesrozumitelné] k sobě spjatý.

Jestliže jsi teď osaměl, tak učiň aspoň to, co svedl ten nedojedený tvůj host, vztek i špatnou libost, jen zapomeň. Odpusť mi tu dřívka má, ta tíseň v nás, tvá láska slepá, i náš sbohem dá. Vždyť s úzkostí tě v dálce zvu, v té spleti rtů jsme v prachu klesli. Jsi sám s bohem, jak slibovala jsi stvoření ze snů. Čas k půlnoci se schyluje, jdu podél vln a věrným po tvém boku jdu, jsi dál v srdci mém i v duši mé, dej vale na poděkování, vidět tě mohu, až vyjde slunce přes oblohu. Jen zklamané má vášeň vize, odsud mě na mráz po zásluze. Pak zanechám ty špatné vtipy a [nesrozumitelné] k sobě spjatý, spjata s tichem, s nocí, s námi, naposled sbohem dáme si. Co ještě může nadějí být, naděje jen jako anděl vzpomínek v dálce, musíš přes hory.

Chtěl bych být na své výšině zas bezstarostným dítětem, nad potok skákat, do jeskyně v skalách skrývat se před světem. Svobodnou duši nemůžeš chtít k zdi přibít, jen volný výhled na moře, tam na té drsné výspě té. Hostěno jen v té zpěvné tmě, uprostřed písne jara tvého, v té hloubce v spěchu otrockém, které jsi kolem vystavělo. Vrať mě zas mezi skály mé, kde divoký hlas moře hřímá, chci jenom to a víc už ne, chci jenom tvoji náruč, milá. Já nečítám si mnoha let a neznám dne konce svého, vím, že svět mi nebyl souzen, cítím, že brzy půjdu z něho. Kde ty ty nádherné polibky, tak snění mé se s pravdou střetlo a potom běda, užel jsem svět skrze jeho strašné světlo. Kde je to kouzlo, mí přátelé jsou za horami, pak v těch, kdož žijí dál, v beznaději jsme my sami. Ač veselí jsou kumpáni, ač rozptýlení je mi přáno, ač radost duši omámí, v mém srdci je to pošlapáno. Jak hloupé sliby radostných v hádce s nimi, s žertováním či s

šťěstím a v bujných zábavách, které sotva mohou snést. Mít několik jen druhů teď, co věrně znají, víc nepřekročím dvoru zeď, kde radost jenom předstírají. Hle, bez nářku jsou city mé, útěchou jsou mi sny jen mé. To naděje má drahá je, jež sebrala mě ze země, když v úzkosti tu usedám bez jediného povzdechu, bych strasti vážně v plné kráse dal za jedinou útěchu. Tak rád bych mír a pokoj měl, necítil k lidem nenávisť, jen ve vzpomínkách utápěl si svůj osud, v němž jsem si jist. Rozpínavý můj duch si touží, dravý k svému hnízdu vrací, protnout by klenbu nebeskou a došel klidu jenom v práci. Ta v celé kráse jde, jak chodívá noc čistá hvězdnou oblohou, a světla krása zářivá v ní hřeje tmou, jež jedna jsou. Jak se soumrak zakrývá, jak jasně mluví k nám i k němu.

Jiný hlas: snad každý vzdech, snad každý zpěv navždy upadne v tichý, mírný mír, pod havraními vlasy skryt a jasnou tvář osvětlen, kde myšlenky se v dále dají, v nichž v srdci tvém se dřímají. Na tváři a na čele tak mírné, klidné, vlídné, prozradí úsměv nesměle dobro, jež si je domovem, ve vnitřní lásce prodlené.

Ty skvětu krásy náhle vyrvaná, ne, tebe nesmí kámen zatížit. Ty skvětu krásy náhle vyrvaná.

Na tvém trávníku má první růže vykvést, ve větru měkké lístky ohýbat, divoký cypřiš nad tvým hrobem bdít. A někdy u modrého pramene zármutek stane s hlavou skloněnou a myšlenky své těžce zasněné posílat bude v ticho za tebou. Kéž lhostejný všem, kteří mrtvi jsou.

Pryč, zbytečně to plakat nemáme, smrt nezná zoufalství a nesměle se, za mrtvými se proto nikdo tu hned nestane, s lehkostí něčím se zas konejší, kdo k mžiku zapomnění nabádáš, sám v rejí stínů se s osudy odnímáš.

Viděl jsem tě plakat. Velká slza stála v tvém oku, paní, a bylo to, jako by se strásla fialka rosou na usmívající se tvář a sebrala se beze stopy, jako sytý nach se skrývá v zářivém slunci a paprsky tvého úsměvu dýchají do tvého srdce. Jak slunce na obloze propůjčuje mrakům své světlo rudé, že ani pak, když večer postupuje, záře neubude, tak i v tvém nejsmutnějším dnu přesto tvůj úsměv bdí a radost jako slunce z něho pije na celou tvou tvář a svítí.